

Marek NIEĆ*

Wiedza fachowa, prawo geologiczne i górnicze i racjonalna gospodarka złożem

Streszczenie: Prawo geologiczne i górnicze jest szczególnym rodzajem prawa, gdyż reguluje zasady postępowania w realizacji prac geologicznych i działalności górniczej, które są również domeną wiedzy fachowej. Ma to istotne znaczenie dla właściwego formułowania przepisów prawa, ich rozumienia, interpretacji i wykładni. Pomijanie wiedzy fachowej prowadzić może do sformułowań niektórych przepisów i ich interpretacji, biurokratyzujących w sposób bezcelowy stosowanie prawa i niekiedy szkodliwych z punktu widzenia racjonalnej gospodarki złożami kopalin.

Przedmiotem prawa geologicznego i górniczego jest prowadzenie działalności w górotworze („wnętrzu Ziemi”) w warunkach niepełnej wiedzy o złożu opartej na punktowych informacjach pochodzących z rozpoznawczych otworów wiertniczych. Niezbędna jest stała aktualizacja i modyfikacja danych o złożu w miarę zdobywania nowych informacji na jego temat w czasie prowadzenia eksploatacji złoża. Podstawowym postulatem racjonalnej gospodarki złożem jest maksymalnie możliwy sposób jego wyeksploatowania z zachowaniem wymagań odnośnie bezpieczeństwa pracy i wymagań ochrony środowiska. Wybranie złoża w jego rzeczywistych, naturalnych granicach, bez pozostawiania nieuzasadnionych strat, jest podstawowym warunkiem racjonalności jego eksploatacji. Przepisy prawa geologicznego i górniczego powinny być tak sformułowane, by zapewniały racjonalną gospodarkę złożem i nie stwarzały podstaw do interpretacji utrudniającej taką gospodarkę. W szczególności powinny:

- 1) zezwalać na prowadzenie uszczegółwiających prac rozpoznawczych w granicach obszaru górniczego w ramach udzielonej koncesji na wydobywanie kopaliny (bez dodatkowej koncesji na rozpoznanie złoża w tym obszarze),
- 2) zezwalać na zmiany interpretacji granic złoża w obrębie obszaru górniczego na podstawie uzyskanych danych w wyniku prowadzonej eksploatacji lub uszczegółwiających prac rozpoznawczych (w granicach obszaru górniczego),
- 3) uznać formalne nie budzące wątpliwości uznanie, że operat ewidencyjny zasobów jest dokumentem aktualizującym dokumentację geologiczną złoża,
- 4) umożliwić wariantowe przedstawianie zasobów przemysłowych w zależności od przewidywanych zmian uwarunkowań ekonomicznych eksploatacji,
- 5) nie ograniczać możliwości przekwalifikowania zasobów złoża w przypadku stwierdzenia odmiennych jego parametrów niż zakładane.

Słowa kluczowe: prawo geologiczne i górnicze, złoża kopalin, racjonalna gospodarka

* Prof. dr hab. inż., Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN, Kraków.

Geological and mining knowledge, geological and mining law and reasonable mining

Abstract: Geological and mining law presents the rules of geological works and exploitation of mineral deposits, which are also the essential topic of geological and mining knowledge. It is important for formulation of legal exigencies and their interpretation. If geological and mining knowledge is neglected respectively the legal rules and their interpretations may be incorrect, useless, bureaucratic, and can make difficult reasonable resources recovery. Geological and mining law rules are applied to exploitation of mineral deposits, knowledge of which is imperfect, because it is based on dispersed information gained from exploratory bore holes. The exploration data need verification and, updating in active mine by additional more detailed exploration.

The basic rule of reasonable deposit development should be maximum possible recovery of its resources within real deposit's boundaries, respecting safety and environment protection exigencies.

The mode of formulation of geological and mining law should allow its interpretation helpful for reasonable resources exploitation without unreasonable losses. In details they should:

- 1) allow for additional exploration within designed boundaries of mining field without additional licence for such activity,
- 2) allow for modification of presentation of deposit boundaries within the mining field according to the data gained during mining and accompanying additional exploration,
- 3) accept resources correcting report as updating of geological documentation data,
- 4) allow for presentation of reserves data varied according to expected variations of economic conditions,
- 5) allow for free reclassification of resources and reserves following new data on deposit parameters gained in mine.

Key words: geological and mining law, mineral deposits, reasonable mining

1. Uwagi ogólne

Prawo geologiczne i górnicze jest szczególnym rodzajem prawa, gdyż reguluje zasady postępowania podczas realizacji prac geologicznych i działalności górniczej, które są również domeną wiedzy fachowej. Wiedza ta ma dwa zasadnicze źródła:

- doświadczenia praktyczne, w wielu przypadkach gromadzone nieraz w ciągu wielu pokoleń,
- wyniki badań naukowych.

Ma to istotne znaczenie dla właściwego formułowania przepisów prawa, ich rozumienia, interpretacji i wykładni. Jest to tym bardziej istotne, gdyż przepisy prawne nie mogą zastępować podręcznika geologii stosowanej czy górnictwa. Nie wydaje się zatem celowe ich rozbudowywanie i uszczegóławianie w tych przypadkach, gdy ich wykładnia oparta na wiedzy fachowej może być klarownie uzasadniona i przedstawiana. W szczególności powinna być stosowana wykładnia celowościowa, gdy jej przedmiotem jest interpretacja przepisów dotyczących praktycznych aspektów działalności geologicznej lub górniczej. Niedocenianie, czy nawet wręcz ignorowanie wiedzy fachowej, prowadzić może i niestety często prowadzi do kuriozalnych sformułowań niektórych przepisów i ich interpretacji, biurokratyzujących w sposób bezcelowy stosowanie prawa, a co gorsze niekiedy szkodliwych z punktu widzenia racjonalnej gospodarki złożami kopalin.

Dla właściwej interpretacji przepisów prawa geologicznego i górniczego nie jest wystarczająca perfekcyjna jego znajomość. Niezbędna jest także wiedza fachowa, którą zdobywa się tylko w praktyce zawodowej, a nie urzędniczej. Ścisła współpraca organów administracji geologicznej i organów nadzoru górniczego, stojących na straży przestrzegania przepisów prawa z fachowcami-praktykami jest nieodzowna.

Interpretacja przepisów prawa geologicznego i górniczego powinna uwzględniać ich merytoryczny sens i cel stosowania oraz skutki podejmowanych decyzji. Nie uwzględnienie tego prowadzi do bezzasadnej biurokratyzacji procedur administracyjnych, podejmowania nieracjonalnych decyzji i zmusza do podejmowania działań mających raczej charakter rytualny niż racjonalny. Po okresie liberalizacji interpretacji przepisów prawa, jaki miał miejsce w latach dziewięćdziesiątych XX w., obecnie obserwuje się tendencję powrotu do dawnych nadmiernie sformalizowanych praktyk właściwych gospodarce centralnie planowanej.

W związku z powyższym niezbędne jest zwrócenie uwagi na kilka typowych zagadnień, które powinny być brane pod uwagę przy interpretacji przepisów prawa geologicznego i górniczego z punktu widzenia zapewnienia racjonalnej gospodarki złożami kopalin do czego zobowiązuje Prawo ochrony środowiska (art. 125 Ustawy z dn. 27 kwietnia 2001, Dz.U. Nr 62, poz. 627).

2. Właściwości budowy geologicznej złóż i ich rozpoznawania, które powinny być brane pod uwagę przy interpretacji przepisów prawa

Cechą istotną złóż jest ich:

- zróżnicowanie budowy wewnętrznej,
- zmienność wyrażająca się zróżnicowaniem wartości parametrów złożowych (miąższości, parametrów charakteryzujących jakość kopaliny, zasobności złoża); współczynniki zmienności tych parametrów mieszczą się często w przedziale 40–60% (w szczególności w przypadku złóż rud),
- nieregularne rzeczywiste (naturalne) granice złoża (bilansowego i pozabilansowego), wyznaczane przez brzeżne wartości odpowiednich parametrów.

Źródłem wiedzy o złożu są wyniki jego rozpoznania, z reguły realizowanego przy zastosowaniu otworów. Budowa złoża i jego parametry są interpretowane na podstawie takiej punktowej informacji. Powoduje to brak możliwości jednoznacznego określenia wartości parametrów złoża na każdym etapie jego rozpoznania, gdyż ich ocena jest oparta na informacjach punktowych. Wyliczane wartości średnie mogą w związku z tym różnić się od rzeczywistych w granicach do 40% w kat. C₂, do 30% w kat. C₁, do 20% w kat. B i do 10% w kat. A (z prawdopodobieństwem 0,9). W granicach określonych przez tę dokładność mieszczą się również zmiany kwalifikacji zasobów z bilansowych do pozabilansowych (lub na odwrót) w zależności od stwierdzanych wartości parametrów złoża w miarę jego dokładniejszego rozpoznawania. Równocześnie trzeba mieć na uwadze, że w poszczególnych punktach złoża różnice między wielkością rzeczywistą i przewidywaną jego parametrów mogą być większe, co wynika z ich naturalnej zmienności i rozkładu ich wartości. Brak jest możliwości ustalenia rzeczywistego położenia granic złoża oraz bilansowej i pozabilansowej jego części, na etapie rozpoznania złoża za pomocą otworów wiertniczych. Powoduje to, że w praktyce dokumentowania złóż w dokumentacjach geologicznych przedstawiany jest zgeometryzowany kontur obszaru, w obrębie którego obliczane są zasoby złoża. Kontur ten określany jest potocznie, ale nieprawidłowo, jako granica złoża. W szczególności **nie jest granicą złoża kontur obszaru obliczenia zasobów** wyznaczony po skrajnych otworach pozytywnych lub granicach bloków obliczeniowych, zwłaszcza prowadzonych po granicach wieloboków (Bołdyriewa). W przy-

padku złóż rud (np. Zn-Pb) przedstawiane są granice obszaru dokumentowanego – zbadanego, obejmującego również peryferyjne otwory płonne.

Przedmiotem prawa geologicznego i górniczego jest prowadzenie działalności w górotworze („wnętrzu Ziemi”) dostępnym do bezpośredniej obserwacji w ograniczonym zakresie. Są stosowane zatem w warunkach niepełnej wiedzy o złożu. W ich interpretacji dwie cechy złóż powinny być zatem brane pod uwagę:

- naturalne zróżnicowanie (zmienność) ich budowy i właściwości (parametrów złożowych),
- ograniczone możliwości ich zbadania przed podjęciem eksploatacji.

Konsekwencją tego jest:

- przybliżony charakter danych, na podstawie których podejmuje się decyzje odnośnie eksploatacji złoża i wymagań, jakie ma ona spełniać,
- stała aktualizacja i modyfikacja danych o złożu w miarę zdobywania nowych informacji na jego temat, w czasie prowadzenia eksploatacji złoża,
- konieczność przewidywania możliwości takich zmian i ich uwzględniania w bieżącej działalności górniczej.

3. Rozpoznawanie i dokumentowanie złóż

Wyniki prac poszukiwawczych i rozpoznawczych stanowią podstawę dla sporządzenia dokumentacji geologicznej złoża. Rozpoznawanie złoża wymaga uzyskania koncesji. Istnieje w związku z tym mniemanie, rozpowszechnione w organach administracji geologicznej, że sporządzenie dokumentacji geologicznej złoża jest możliwe tylko w przypadku, gdy wcześniej udzielona została koncesja na jego rozpoznanie lub były wykonane wcześniej prace rozpoznawcze, których wynikami może dysponować wykonawca dokumentacji. Pogląd taki nie bierze pod uwagę, że w niektórych przypadkach, zwłaszcza kopalni uważanych za „pospolite” (powszechnie występujące), możliwe jest udokumentowanie złoża na podstawie wcześniej istniejących danych lub badań, których wykonanie nie wymaga uzyskania koncesji. Danymi takimi mogą być na przykład wyniki wierceń hydrogeologicznych lub inżyniersko-geologicznych, wyniki prowadzonej eksploatacji w obszarze dokumentowanego złoża lub w jego bliskim sąsiedztwie, wyniki niezależnie wykonywanych badań geofizycznych, kartowania powierzchniowego i opróbowania odsłonięć naturalnych.

W złożach eksploatowanych sposobem odkrywkowym wystarczające mogą być wyniki obserwacji geologicznych wyrobisk kopalnianych i ich opróbowanie (lub dane o jakości kopaliny z bieżącej produkcji). Zdarza się, że w takich przypadkach wyniki wcześniej wykonanych prac rozpoznawczych czy wiertniczych stają się bezużyteczne.

Zagadnieniem szczególnym jest ocena kategorii rozpoznania złoża. Do początku lat dziewięćdziesiątych XX w. ustalana ona była w sposób bardzo sformalizowany, przede wszystkim na podstawie zageszczania punktów rozpoznawczych (otworów wiertniczych, wyrobisk górniczych). Analiza dokładności rozpoznania prowadzi niekiedy do stwierdzenia, że ocena jego kategorii była niekiedy zaniżona, np. w złożach kruszywa żwirowo-piaskowego¹, lub zawyżona (np. w złożach węgla kamiennego). Zmiana kwalifikacji stopnia

¹ Np. R. Blajda – Kwalifikacja złóż kruszywa naturalnego na podstawie analizy dokładności rozpoznania na przykładzie złoża „Kalbornia-Moszczenica”. *Górn. Odkr.* Nr 2-3, 2000, s. 57–69.

rozpoznania złoża jest w takich przypadkach możliwa przez aktualizację dokumentacji bez potrzeby wykonywania dodatkowych robót geologicznych.

Aktualizacja dokumentacji geologicznej powinna następować także w przypadku zmiany kryteriów bilansowości, a w złożach eksploatowanych w sytuacji, gdy dochodzi do:

- 1) stwierdzenia zasadniczych zmian modelu budowy złoża, mających istotne znaczenie dla sposobu jego zagospodarowania,
- 2) zmian danych o budowie złoża i wielkości jego parametrów, ale tylko wtedy, gdy wykraczają one poza wynikające z jego naturalnych cech i zmienności.

4. Gospodarka złożem

Podstawowym celem gospodarki złożem, poza uzyskaniem określonego wydobycia kopaliny, powinno być racjonalne wykorzystanie zasobów jako nieodnawialnych składników środowiska. Temu zadaniu powinny być podporządkowane wszystkie działania podejmowane w granicach ustanowionego obszaru górniczego.

Rozpoznanie złoża i sporządzenie jego dokumentacji geologicznej w postaci usystematyzowanych danych o warunkach jego występowania, budowie, rodzaju i jakości kopaliny, zasobach i warunkach geologicznych jego eksploatacji (hydrogeologicznych, inżyniersko-geologicznych, gazowych, geotermicznych) jest niezbędne dla projektowania racjonalnej i bezpiecznej eksploatacji złoża. Potrzeba taka istnieje niezależnie od tego, czy sporządzenie dokumentacji geologicznej jest wymagane przez przepisy prawa.

Rozpoznawanie złóż, ze względu na jego koszty i ryzyko nie osiągnięcia spodziewanych rezultatów, realizowane jest etapami. Stanowią je:

- poszukiwania szczegółowe złoża kończące się jego udokumentowaniem w kat. C₂,
- rozpoznanie wstępne kończące się udokumentowaniem złoża w kat. C₁,
- rozpoznanie szczegółowe kończące się udokumentowaniem złoża w kat. B,
- rozpoznanie eksploatacyjne realizowane w czynnym zakładzie górniczym.

Duże koszty rozpoznania powodują, że kończy się je z reguły na etapie wstępnym – w kategorii C₁. W złożach dużych, zwłaszcza wielopokładowych węgla kamiennego, znajdują się też zwykle ich części słabiej rozpoznane, tylko w kat. C₂ lub nawet D. Zmusza to do dalszego prowadzenia uszczegółwiających prac geologicznych w czynnym zakładzie górniczym, realizowanych wyprzedzająco w stosunku do eksploatacji i w ścisłym uzależnieniu od potrzeb ruchu zakładu górniczego. Ich zadaniem jest dostarczenie uściślonych danych geologicznych niezbędnych do bezpiecznego prowadzenia eksploatacji i racjonalnej gospodarki złożem. Z tego powodu określane są one w literaturze fachowej jako „rozpoznanie eksploatacyjne”. Stanowi ono nieodzowne źródło informacji niezbędnej dla prowadzenia wydobycia kopaliny oraz istotę obsługi geologicznej kopalń i sens istnienia kopalnianych służb geologicznych. Rozpoznanie eksploatacyjne realizowane jest za pomocą wyrobisk górniczych (wyprzedzających badawczych, udostępniających i przygotowawczych) oraz otworów wiertniczych dołowych. W razie potrzeby powinno być także wspomagane przez wykonywanie otworów z powierzchni rozmieszczanych w zależności od bieżących potrzeb w taki sposób, by dostarczały dane niezbędne dla realizacji zadań zakładu górniczego i zapewnienia racjonalnej gospodarki złożem. Wykonanie otworów z powierzchni jest w szczególności wskazane, gdy konieczne jest uzyskanie uzupełniających informacji nie-

zbędnych dla racjonalnego zaprojektowania wyrobisk górniczych i eksploatacji słabiej rozpoznanego złoża. Rozpoznanie takie może zezwolić na podwyższenie kategorii rozpoznania złoża, ale nie zawsze jest jego konsekwencją. Tego rodzaju prace rozpoznawcze, jeśli wykonywane są w granicach obszaru górniczego, powinny być dopuszczalne w ramach udzielonej koncesji na wydobywanie kopaliny ze złoża. Wymaganie uzyskania odrębnej koncesji na dodatkowe rozpoznanie złoża jest niepotrzebnym, bezcelowym działaniem biurokratycznym. Przyznanie koncesji na dodatkowe rozpoznanie podważa zarazem sens udzielonej wcześniej koncesji na wydobywanie kopaliny, której podstawą powinna być gwarancja racjonalnej eksploatacji i wykorzystania złoża.

Sposobem przekazu informacji o stanie znajomości złoża jest klasyfikacja jego zasobów. W trakcie eksploatacji złoża i nieodzwonnego rozpoznania eksploatacyjnego następuje uściślenie informacji o złożu, co jest dostateczną podstawą do odpowiedniej zmiany klasyfikacji stopnia jego rozpoznania i zasobów. Zmiany tej klasyfikacji są zatem konsekwencją prowadzenia prac górniczych i wyprzedzającego rozpoznania złoża dla potrzeb bieżącego kierowania eksploatacją i zapewnienia warunków bezpiecznego jej prowadzenia. Są dokonywane na bieżąco w miarę postępu odpowiednich prac i uwidaczniane w „Operacji ewidencyjnych zasobów” (sporządzanym corocznie), którego zadaniem jest bieżąca korekta informacji o stanie rozpoznania złoża i jego zasobów. Art. 72 ust. 1 Prawa geologicznego i górniczego (ustawa z dn. 4 lutego 1994r., Dz. U. Nr 27 poz. 96) stanowi, że „przedsiębiorca jest **zobowiązany** do prowadzenia ewidencji zasobów złoża...”, a ust. 2 że „prowadzenie ewidencji ...polega na ustalaniu zmian w zasobach, których przyczyną powstania jest: 1. dokładniejsze rozpoznanie złoża,..... 3. zmiany granic lub podział złoża, 4. przeklasyfikowanie geologicznych zasobów bilansowych do pozabilansowychitd. ”. Podstawowym zadaniem operatów ewidencyjnych zasobów (OEZ) jest zatem aktualizacja danych o złożu wyrażanych przez zmiany jego zasobów z tytułu eksploatacji i lepszego rozpoznania, w tym także wynikających ze zmian granic złoża. OEZ w swej istocie stanowi bieżącą aktualizację danych zawartych w dokumentacji geologicznej złoża i projektu zagospodarowania złoża (PZZ). Tak powinien być traktowany z górniczo-geologicznego punktu widzenia, jak i z formalnego punktu widzenia. Wynika to z art. 72 ust. 6 obowiązującego prawa geologicznego i górniczego, w którym sformułowano wymaganie dołączania OEZ do egzemplarza zatwierdzonej dokumentacji geologicznej złoża i PZZ. Taki był pierwotny sens instytucji OEZ od początku jej ustanowienia i wymaganie to w sposób jednoznaczny było sformułowane w brzmieniu zarządzenia w sprawie ewidencji zasobów wprowadzonym przez Prezesa CUG w 1974 r. (§4 Zarządzenia Prezesa CUG z 11 maja 1974 r. w sprawie prowadzenia ewidencji zasobów złóż kopalin, MP nr 23 poz. 105).

Ocena poprawności danych w OEZ należy do kompetencji organów nadzoru górniczego w zakresie kontroli poprawności gospodarki złożem. Stanowić to powinno gwarancję poprawności przedstawianych zmian stanu zasobów i stopnia ich rozpoznania.

Jeśli w okresie sprawozdawczym zmiany kwalifikacji zasobów powodują odpowiednio różnicę ich ilości przekraczającą 50 % wielkości rocznego wydobycia, wymagana jest zgoda organu koncesyjnego w drodze decyzji. W przypadku zmian kwalifikacji zasobów bilansowych do pozabilansowych lub na odwrót, wynikających ze stwierdzenia odmiennych parametrów złoża niż zakładane, wymaganie takie jest absurdalne, gdyż zmiany te wynikają z naturalnych właściwości złoża, na które organ koncesyjny żadnego wpływu nie ma. Również przekwalifikowanie zasobów nieprzemysłowych do przemysłowych, które służy

lepszemu wykorzystaniu złoża, nie powinno wymagać zgody organu koncesyjnego. Sprawą dyskusyjną jest wymaganie zgody na przekwalifikowanie zasobów przemysłowych do nieprzemysłowych. Podstawą dla określenia zasobów przemysłowych jest także ocena ekonomiczna. W warunkach rynkowych, w przypadku znacznych wahań cen surowców (na przykład metali) ocena zasobów przemysłowych i ich kwalifikacja musi być elastyczna, nadążająca za takimi zmianami. Odpowiedni, dający się przewidzieć, scenariusz takich przekwalifikowań może być przedstawiony w PZZ i wówczas każdorazowa zgoda organu administracji nie powinna być wymagana.

W trakcie prowadzenia prac górniczych uzyskiwane są dane pozwalające na wyznaczenie położenia rzeczywistych (naturalnych) granic złoża, które jest z zasady odmienne od zgeometryzowanego konturu obszaru, w którym dokonuje się obliczenia jego zasobów. Zmiany te mieszczą się w formule zmian zasobów z tytułu lepszego rozpoznania i zmiany granic złoża ewidencjonowanych w OEZ. **Wyeksploatowanie złoża w stwierdzanych dokładnie granicach jest podstawowym wymaganiem racjonalnego wykorzystania złoża.** Jeśli zmiany położenia granic złoża mają miejsce w granicach obszaru górniczego (OG), nie powinny wymagać odrębnego dokumentowania, gdyż wymaganie takie może spowodować rezygnację z wybierania złoża poza konturem obszaru obliczeniowego zasobów.

W praktyce górniczej jako zasadę przyjmuje się wyznaczanie granic obszaru górniczego w pewnej odległości od konturu obszaru, w którym dokonano obliczenia zasobów. Stwarza to możliwość:

- przedstawiania uściślonego położenia granic złoża w miarę uzyskiwania bardziej dokładnej informacji o złożu (w wyniku eksploatacji i wyprzedzającego rozpoznania), także na zewnątrz od konturu przyjętego dla obliczenia zasobów,
- racjonalnego wykorzystania złoża w tych granicach, jeśli mieszczą się one w OG.

Podstawowym postulatem racjonalnej gospodarki złożem jest maksymalnie możliwy sposób jego wyeksploatowania z zachowaniem wymagań odnośnie bezpieczeństwa pracy i wymagań ochrony środowiska. Z tego postulatu wynika omówiona wyżej potrzeba „eksploatacyjnego rozpoznania złoża” i konieczność wybierania złoża na bieżąco w granicach stwierdzanych w trakcie tego rozpoznania. Wybranie złoża w jego rzeczywistych, naturalnych granicach, bez pozostawiania nieuzasadnionych strat jest podstawowym warunkiem racjonalności jego eksploatacji. Przepisy prawa geologicznego i górniczego powinny zezwalać na taką działalność.

Jakiegokolwiek wymuszanie środkami administracyjnymi uzyskiwania potwierdzenia (w formie dokumentacji lub zgody na przekwalifikowanie zasobów itp.) stwierdzanych zmian obrazu budowy złoża, granic i zasobów w stosunku do przewidywanych (zwłaszcza na podstawie wstępnego rozpoznania) jest szkodliwe z punktu widzenia prawidłowej i racjonalnej gospodarki złożem, gdyż wymaga wstrzymania prac górniczych do czasu uzyskania takiego potwierdzenia. To z reguły skutkuje:

- koniecznością przeniesienia prac górniczych w inny rejon,
- niewykorzystaniem dodatkowo rozpoznanych części złoża,
- brakiem możliwości powrotu do eksploatacji tej części złoża w którym wydobywanie zostało przerwane; brak tej możliwości zwykle wynika:
 - z przyczyn ekonomiczno-organizacyjnych – zbyt dużych kosztów utrzymania nie wykorzystywanych wyrobisk udostępniających i przygotowawczych,

- z wymagań bezpieczeństwa pracy, gdyż kumulacja naprężeń w górotworze wokół nieczynnych wyrobisk (wyłączonych z ruchu) stwarza zagrożenia tapaniowe, a w przypadku obecności gazów w górotworze – także wzrost zagrożenia gazowego i zagrożenia gazodynamiczne.

Wnioski

Przepisy prawa geologicznego i górniczego powinny być tak sformułowane, by zapewniały racjonalną gospodarkę złożem i nie stwarzały podstaw do ich interpretacji utrudniającej taką gospodarkę. W szczególności powinny:

- 1) zezwalać na prowadzenie uszczegóławiających prac rozpoznawczych w granicach obszaru górniczego w ramach udzielonej koncesji na wydobywanie kopaliny (bez dodatkowej koncesji na rozpoznanie złoża w tym obszarze),
- 2) zezwalać na zmiany interpretacji granic złoża w obrębie obszaru górniczego na podstawie uzyskanych danych w wyniku prowadzonej eksploatacji lub uszczegóławiających prac rozpoznawczych (w granicach obszaru górniczego),
- 3) uznać formalnie, w sposób nie budzący wątpliwości, że operat ewidencyjny zasobów jest dokumentem aktualizującym dokumentację geologiczną złoża,
- 4) umożliwić wariantowe przedstawianie zasobów przemysłowych w zależności od przewidywanych zmian uwarunkowań ekonomicznych eksploatacji,
- 5) nie ograniczać możliwości przekwalifikowania zasobów złoża w przypadku stwierdzenia odmiennych jego parametrów niż zakładane.

Tytułem przykładu przedstawiono niezbędne zmiany, które powinny być wprowadzone w przepisach projektu nowego prawa geologicznego i górniczego, w celu zapewnienia racjonalnej gospodarki złożami kopalin (tab. 1).

TABELA 1. Niezbędne zmiany w projekcie prawa geologicznego i górniczego w celu zapewnienia racjonalnej gospodarki złożami (projekt w wersji z dnia 28 kwietnia 2010 wg sprawozdania podkomisji nadzwyczajnej Sejmu RP do rozpatrzenia rządowego projektu ustawy Prawo geologiczne i górnictwo – druk nr 1696)

TABELA 1. Necessary changes in the project of the geological and mining law to assure reasonable resource recovery (project version dated 28th April 2010, according to report of extraordinary subcommittee of the Parliament of the Republic of Poland for works on government project of the geological and mining law)

Artykuł	Brzmienie w projekcie ustawy	Proponowana zmiana	Uzasadnienie
Art. 6, ust. 1 pkt 4)	Obszarem górnictwem jest przestrzeń....., w granicach której przedsiębiorca jest uprawniony oraz prowadzenia robót górnictwem niezbędnych do wykonywania koncesji	Konieczne uzupełnienie !oraz prowadzenia robót górnictwem i uzupełniających robót geologicznych (uzupełniającego rozpoznania złoża), niezbędnych do wykonywania koncesji i zapewnienia racjonalnego wykorzystania złoża	Zagospodarowanie złoża jest podejmowane na podstawie wyników prac rozpoznawczych w warunkach niepełnej wiedzy o nim i braku możliwości pełnego jej uzyskania. Prowadzenie uzupełniających prac rozpoznawczych w złożu i jego otoczeniu w granicach OG jest nieodzownym warunkiem dla właściwego projektowania eksploatacji i wykorzystania złoża.
Art. 7 ust. 1 i 2	Ust. 1 Podejmowanie działalności określonej ustawą jest dozwolone tylko wówczas jeśli nie naruszy ono przeznaczenia nieruchomości gruntowej określonej w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz odrębnych przepisach	Powinien zostać usunięty	Przekreśla możliwość efektywnej ochrony złóż kopalin i racjonalnej gospodarki nimi. Stwarza zagrożenia dla bezpieczeństwa surowcowego kraju.
Art. 14 ust. 3 pkt. 2)	Proponowanej technologii prac	Uzupełnićzapewnijającej racjonalne wykorzystanie złoża	
Art. 21 ust. 1 pkt. 1)	Poszukiwania lub rozpoznawania złóż kopalin o których mowa w art. 10 ust. 1	Konieczne uzupełnieniepoza granicami obszarów górniczych	Zagospodarowanie złoża jest podejmowane, na podstawie wyników prac rozpoznawczych w warunkach niepełnej wiedzy o nim i braku możliwości pełnego jej uzyskania. Prowadzenie uzupełniających prac rozpoznawczych w złożu i jego otoczeniu w granicach OG jest nieodzownym warunkiem dla właściwego projektowania eksploatacji i racjonalnego wykorzystania złoża. Żądanie dodatkowo koncesji na wykonywanie takich prac nie służy racjonalnej gospodarce złożem i jest niepotrzebnym wymaganie biurokratycznym

Art. 22 ust. 2	Koncesji na wydobywanie kopaliny ze złóż (do 2 ha....) udziela starosta		Konieczna eliminacja lub ograniczenie. Eksploatacja takich „złóż” powoduje dewastację złóż dużych, z których są wydzielane, dewastację środowiska, trudności w rekultywacji terenu poeksploatacyjnego
Art. 23 ust. 3	Udzielenie koncesji przez starostę wymaga wyrażenia opinii marszałka województwa	Udzielenie koncesji przez starostę wymaga uzgodnienia z marszałkiem województwa	Złóża „mate”, na których eksploatację udziela koncesji starosta, są wydzielane z dużych złóż, na których koncesji udziela marszałek województwa. Brak uzgodnienia powoduje bałagan w zagospodarowaniu złóż i nieracjonalne ich wykorzystywanie
Art. 89 ust. 2 pkt. 6)	Dokumentacja geologiczna złoża kopaliny określa w szczególności.... 6) graniczne wartości parametrów złoża, przy których jego eksploatacja jest uzasadniona i technicznie możliwa	Usunąć albo zmienić 6) graniczne wartości parametrów złoża, przy których jego eksploatacja może być uzasadniona i technicznie możliwa	Dokumentacja geologiczna nie zawiera danych technicznych i ekonomicznych niezbędnych dla stwierdzenia, że eksploatacja jest uzasadniona. Jest to zadaniem Projektu Zagospodarowania złoża
Art. 93 ust. 2	Dokumentację geologiczną, o której mowa w art. 88 ust. 2 pkt. 1-3, zatwierdza w drodze decyzji organ administracji geologicznej	Konieczna zmiana: Sporządzenie dokumentacji geologicznej złoża stwierdza w drodze decyzji organ administracji geologicznej	Zapis szkodliwy dla racjonalnej gospodarki złożem uniemożliwia bez zgody organu administracyjnego dokonywanie zmian nieodwracalnych w czasie eksploatacji złoża i stwierdzania aktualnych cech jego budowy i zasobów
Art. 93 ust. 3	Jeśli dokumentacja geologiczna.... nie odpowiada wymaganiom prawa..... albo powstała w wyniku działań niezgodnych z prawem właściwy organ..... odmawia jej zatwierdzenia	Konieczne uzupełnienie albo wykonana została niezgodnie z zasadami wiedzy geologicznej.....	W obecnym brzmieniu dopuszcza się przyjęcie dokumentacji merytorycznie błędnej (w praktyce są to przypadki częste – sprzyja temu bezmyślne stosowanie technik komputerowych w opracowywaniu danych geologicznych)
Art. 93 ust. 5	W przypadku stwierdzenia istotnych różnic między dokumentacją geologiczną a stanem rzeczywistym..... organ administracji..... może nakazać zmianę dokumentacji.....	Konieczne uzupełnienie: istotnych różnic....., które mogą mieć wpływ na racjonalną gospodarkę złożem lub bezpieczeństwo prowadzenia eksploatacji..... organ administracji.....	Sformułowanie nieprecyzyjne. Nie określono co należy rozumieć przez „istotne różnice”. Naturalna zmienność złóż powoduje zawsze istnienie różnic. Uznanie zapisu może być korupcyjnym (przypadki były obserwowane w przeszłości)
Art. 96 ust. 1	Minister właściwy do spraw środowiska określi w drodze rozporządzenia szczegółowe wymagania dotyczące dokumentacji: 1) geologicznej złoża kopaliny	Konieczne uzupełnienie: 1) geologicznej złoża kopaliny, w tym zasad określania granic złoża	W definicji złoża nie sprecyzowano co należy rozumieć przez „...może przynieść korzyść gospodarczą”, w szczególności nie zdefiniowano kryteriów bilansowości niezbędnych, w przypadku złóż, które będą własnością Skarbu Państwa, dla określenia co jest przedmiotem tej własności

Art. 100 ust. 2	Jeśli zmiany w okresie sprawozdawczym przekraczają 50% wielkości rocznego wydobycia ze złoża, o których mowa w ust. 1 pkt. 5, przekwalifikowania dokonuje przedsiębiorca po uzyskaniu zgody w drodze decyzji właściwego organu koncesyjnego	Powinno być: Jeśli zmiany zasobów przemysłowych do nieprzemysłowych w okresie sprawozdawczym przekraczają 50% wielkości rocznego wydobycia ze złoża przekwalifikowania dokonuje przedsiębiorca po uzyskaniu zgody w drodze decyzji właściwego organu koncesyjnego	Zapis absurdalny, biurokratyzujący gospodarkę złożem, może być (i bywa) źródłem manipulacji danymi o zasobach. Przekwalifikowania zasobów do bilansowych lub pozabilansowych wynikają ze stwierdzonych parametrów złoża, na co organ administracji nie ma wpływu. Przekwalifikowanie zasobów nieprzemysłowych do przemysłowych jest korzystne dla racjonalnej gospodarki złożem i decyzja organu administracji jest zbyteczna.
Art. 100 ust. 5	Operat ewidencyjny sporządza się na podstawie 1) obmiaru wyrobisk dla zasobów złóż kopalni stałych 2) pomiaru wydajności odwiertów dla złóż kopalni gazowych i płynnych	Ustęp zbędny, niezgodny z treścią art. 100, ust. 1, nielogiczny	Operat ewidencyjny powinien być sporządzany na podstawie wyników prowadzonej eksploatacji i uzupełniającego rozpoznania złoża w czynnym zakładzie górnictwa, co wynika z art. 100 ust. 1

